הדין עמה ור' אמי אמר הדין עמו רב יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה דידה הוי ר' אמי אמר הדין עמו כיון דאמר מר אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו הואיל וחייב באחריותן יאכלו אמר רב ספרא מי קתני והן שלו הואיל וחייב באחריותן קתני ולעולם לאו דידיה נינהו וכל היכא דחייב באחריותן אכלי בתרומה והתנן ישראל ששכר פרה מכהן הרי זה יאכילנה כרשיני תרומה כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה ותסברא נהי נמי דמחייב בגנבה ואבדה באונסיה בכחשה ובנפחת דמיה מי מיחייב הא לא דמיא אלא לסיפא ישראל ששם פרה מכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה אבל כהן ששם פרה מישראל יאכילנה כרשיני תרומה יתיב רבה ורב יוסף בשילהי פרקיה דרב נחמן ויתבי וקאמרי תניא כותיה דרב יהודה ותניא כותיה דרבי אמי תניא כותיה דר' אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה תניא כותיה דרב יהודה המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור ולא עוד אלא אפילו הכנים לה שום משלו אם רצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודה א"ל רבא לרב נחמן והתניא כותיה דר' אמי אע"ג דתניא כותיה דר' אמי מסתברא טעמא דרב יהודה משום שבח בית אביה ההיא איתתא דעיילה ליה לגברא איצטלא דמילתא בכתובתה שכיב שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנא אמר רבא קנייה מיתנא אמר ליה נאנאי בריה דרב יוסף בריה דרבא לרב כהנא והאמר רבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודה אמר ליה מי לא מודה רב יהודה דמחוסר גוביינא וכיון דמחוסר גוביינא ברשותיה קאי רבא לטעמיה דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור

ושחרור

הדין עמה. ותטול כליה: יאכלו. ומדאכלי בתרומה ש"מ דידיה ניהו: ששכר פרה מישראל. והא שוכר חייב באחריותה אם נגנבה או נאבדה [ב"מ צג.] וקתני לא יאכילנה כרשיני תרומה: ה"ג ותסברא נהי נמי דמחייב בגנבה ואבדה באונסיה ובכחשה ובנפחת דמיה מי מיחייב. שוכר פטור מן האונסין וכן אם כחשה ואם הוזל דמיה: הא. מתניתין לא דמיא אלא לסיפא: אבל כהן ששם פרה מישראל. בדמים כששכרה הימנו שמאה לו והתנה עמו להחזירה לו בדמים הללו שאם תכחש או תאנס או יוזלו פרות בעולם יתן הדמים: יאכילנה כרשיני תרומה. הואיל וקבלה באחריותו ואף על פי שחוזרת בעיניה אם לא יפחתו דמיה כל כמה דלא הדרה דידיה הוא. וגבי עבדים נמי אע"ג דהדרי בעינייהו כיון דלענין יוקרא וזולא קיימי ברשותיה אכלי: בשילהי פירקיה. כשסיים הדרשה: בשן ועין לאיש. אם סימא הבעל את עינו: אבל לא לאשה. אם סימתה עינו דלאו דידה הוא: לא ימכור. שאם יגרשנה תטול כליה: מכרו שניהם. או זה או זה: לפרנסה. אורחא דמילתא נקט שאין אדם מוכר כלי תשמישיו אלא למזונות: הבעל מוציא. לא מיבעיא דאם מכר הוא בלא דעתה ומת או גרשה דהיא מוציאה מיד הלקוחות אלא אפילו מתה היא הוא מוציא מיד הלקוחות דמכירה נמי מכירה הואי (א) שמא ימות הוא בחייה ונמצאת מכירה שלא כדין כל זמן שהיא קיימת: קנייה מיתנא. תכריכי המת איסורי הנאה הן כהקדש דגמר שם שם מעגלה ערופה בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מז:): מי לא מודה רב יהודה דמחוסר גוביינא. אע"ג דהדין עמה מודה הוא דכל כמה דלא גבתינהו מיניה לאו ברשותה קיימי אלא שיעבודא בעלמא אית לה עלייהו דהא אם נאנסו או נאבדו חייב באחריותן וכיון דברשות יתמי נינהו אתי הקדש דאקדשיה יתמי ומפקע לה לשיעבודייהו ויהבי דמי: רבא לטעמיה כו' הקדש. דוקא קדושת הגוף כי האי גוונא אבל קדושת דמים לא כדתנן (ערכין דף כג:) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים הללו כו': חמץ. עובד כוכבים שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה דאתי איסור חמץ ומפקע ליה לשיעבודא דעובד כוכבים. והא דתנן בפרק כל שעה (פסחים דף ל.) מותר בהנאה רבא מוקי לה התם כשהרהינו אצלו שנתנו ישראל בביתו של עובד כוכבים דההוא לא מיחסר גוביינא:

ושחרור

כרשיני תרומה. אר"י דעיקרם קיימי למאכל בהמה דאם היו עיקרם לאדם היה אסור ליתנם לבהמה משום הפסד תרומה ומ"מ חזו לאדם דאי לא חזו כלל לאדם פטורין מתרומה ומעשר כדאמר בריש כלל גדול (שבת דף סח. ושם):

לא יאכילנה כרשיני תרומה. והא דתנן (ערכין דף כט:) מערבין לישראל בתרומה דשרי בהנאה אר"ת דהיינו דוקא הנאה שאין של כילוי אבל הנאה של כילוי כגון להאכיל לבהמתו אסור וכן להדליקה ולהסיקה תחת תבשילו כדתנן במסכת תרומות (פי"א מ"י) מדליקין בשמן של תרומה (ב) במנורות האפילות ע"ג כהן ברשות כהן פי' כשיש שם כהן שצריך לאותה אורה דנר לאחד נר למאה אבל לא ברשות ישראל והא דאמר בכל שעה (פסחים דף לד.) אבא שאול גבל של בית רבי הוה והיה מאמם אמין (ט) בשמן של תרומה שנטמאה אמר ר"ת דהיינו לכהנים שבבית רבי וטעמא דלא אסור אלא הנאה של כילוי מפרש ר"י משום דדרשינן בפ' במה מדליקין (שבת דף כו. ושם) גבי אין מדליקין בטבל טמא את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך פירוש עיקר הנאתה דהיינו אכילה אף תרומה טמאה אין לך בה עיקר הנאה דהיינו הדלקה אלא משעת הרמה ואילך ומהכא יליף דאין מדליקין בטבל טמא ובטבל טהור נמי (ג) משמע גבי עובדא דרבי פנחס בן יאיר (חולין דף ז.) דאסור הנאה של כלוי היינו משום דהדר ילפינן תרומה טהורה מטמאה ולא כמו שפירש שם בקונטרס (י) דכ"ש בטבל טהור דכל שכן לא הוי דטהור מטמא הוא דילפינן וכי היכי דילפינן לאסור טבל בהנאה של כילוי הכי נמי ילפינן לאסור זו בתרומה דמשעת הרמה לא הותרה אלא לכהנים ולא לישראל (י) א):

(כ) ישראל ששכר פרה מכהן שמאכילה כרשיני תרומה אע"פ שמזונותיה עליו. אר"י היינו משום דבהמה האוכלת היא קנין כספו של כהן וישראל אין נהנה אלא הדמים והרי הוא כמוכר תרומה לכהן והדמים שלו אבל כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה דלאו קנין כספו דכהן הוא דשכירות לא קניא: דמחייב בגניבה ואבדה כו'. כאן משמע דהלכתא כמ"ד דשוכר כנושא שכר דמי בהאומנים (ב"מ דף פ:) וכן הלכה כדמשמע בריש המפקיד (שם דף לו.) גבי שוכר ושואל פעמים שניהם באבם כו' ובפרק השואל (שם דף צז.) גבי ההוא דאגר כודי לבי חוזאי: אבל כהן ששם פרה מישראל. פירש בקונטרס כששכרה הימנו התנה להחזיר לו דמים אלו אם תכחש או תאנס או יוזלו הפרות ואר"י דאסור לעשות כן משום ריבית כדמוכח בפרק איזהו נשך (שם דף סח.)(מ) אלא איירי בשואל: עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין. תימה לר"י מה ראיה מייתי מהכא לרבי אמי דהא רב יהודה נמי מודה דיוצאין בשן ועין לאיש דחשיב כעבדו כי היכי דחשיב כספו לענין תרומה דתנן עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה דתרומה ושן ועין ענין אחד הוא כדפי' במתני' ועוד הקשה הר' משה כהן דמי לא מודה רב יהודה דמיחסרי גוביינא וא"כ ברשותיה קיימי ושחרור מפקיע מידי שעבוד כדאמר לקמן גבי איצטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא דאפי' לרב יהודה מפקיעין מידי שיעבוד דאפי' שחרור דשן ועין דממילא אמרינן בהחובל (ב"ק דף פט: ושם) דמפקיע מידי שיעבוד ואין לומר דרבה ורב יוסף דדייקי מהכא תניא כוותיה דרבי אמי לית להו דרבא דאמר שיחרור מפקיע מידי שיעבוד דהא ממתני' דהשולח (גיטין דף מ: ושם) דייק לה ואין לומר לית להו ההוא טעמא דלקמן כיון דמיחסרי גוביינא ברשותיה קיימי דהא רבא אית ליה ההוא טעמא בסמוך ואפ"ה קאמר רבא לרב נחמן והא תניא כוותיה דרבי אמי ותירץ ה"ר שמואל בר' חיים מוורד"ש דדייק מדאכל לא לאשה ומחיים לא איצטריך דפשיטא אלא לאחר מיתה קאמר דאין יוצאין לאשה משום דהדין עמו: הבעל מוציא מיד הלקוחות. פי' בקונטרס דאפילו מתה היא מוציא הוא מיד הלקוחות משמע מתוך פירושו דכל זמן שהאשה חיה אין הבעל יכול להוציאם כשמכר הוא עצמו אלא כשמתה האשה דאז יורש כחה והיא היתה יכולה למחות בחיים ותימה הוא דכיון שהמכירה קיימת כל זמן שהאשה שותקת למה תוכל לבטל מכירתו במחאתה על חנם דמחיים אין לה בהם כלום ועוד דאפילו אם האשה תוכל להוציא מחיים נראה דאין הבעל יכול להוציא אחר מיתה ולא אמרינן דבמקום אשתו קאי כיון שמכר בעצמו כדמשמע בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צא:) גבי ההוא נגרא דזבין כתובתה דאימיה בטובת הנאה אמר אי מתיא אם ומערערה לא מפלינא לך שכיבא אימיה אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא איהו במקום אימיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דאימיה לא קביל עילויה אחריות דידיה קביל עילויה ונראה כפר"ח דאין המקח קיים כלל אפי' שעה אחת דתקון רבנן שלא תהא אשה צריכה לטרוח ולחזור להוציא מיד הלקוחות אחר מיתת הבעל דלא דמי לאשה הטורפת מנכסים משועבדים לכתובה דהתם הויא מכירה דשמא לא תהא אשה צריכה לטרוח שיפרעו לה כתובתה או תטרוף מנכסי חרי אבל היכא שאין יכולים לסלקה בשאר נכסים תקנו שהמקח בטל לאלתר:

פוסל

עין משפט נר מצוה

י א טוש"ע אה"ע סימן פח סעי' ג:
יא ב מיי' פ"ט מהל' תרומות הל' ז טוש"ע יו"ד סי' שלא:
יב ג מיי' שם הל' ח:
יג ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' טו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף לח:
יד ה מיי' פ"ל מהל' מכירה הל"ה ופכ"ב מהל' אישות הל' טו סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' יד:
טו ו מיי' פ"ד מהלכות אבל הל' כב סמג עשין מד"ס ג טוש"ע יו"ד סי' שמט סעי' ג:

◆

תוספות ישנים

הואיל וחייב באחריותן יאכלו והיינו דלא כרב יהודה. ותימה דהא כרב יהודה אתי שפיר אפילו לרב יהודה נמי מודה שהם ברשותו של בעל קודם שיגרשנה ומ"מ אכלי בתרומה וי"ל דלרב יהודה כיון דלאחר מיתה וגירושין יהיו שלה דקאמר הדין עמה ינם מחיים קאמר רב יהודה לקמן אם רצה הבעל למכור לאו כדידיה דמו ולא היה להם לאכול בתרומה דאין גופן קנוי לו: א) והר"מ מפה תירץ דכל הנאות של תרומה מותרי' לישראל רק להאכיל לבהמתו משום דהוי אב כלל נפש כדדרשינן על כל נפשות מת לא יבא שומע אני אפילו נפש בהמה כשהוא אומר לאביו ולאמו וכו' משמע דבהמה הויא בכלל נפש והכי אמרי' הכא דהיכא שהפרה של ישראל אין להאכילה תרומה דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו דבעינן שהנפש יהיה קנין כספו כשאוכל בתרומה: יוצאין בשן ועין לאיש. וא"כ הדין עמו ואי הדין עמה לא היה יכול להוציאם לחירות דאע"ג דרב יהודה מודה דאוכלין בתרומה מ"מ לא קאמר דמצי להוציאם לחירות דכיון דקאמר לקמן אם רצה הבעל למכור לא ימכור נמי כן אינו יכול למכור העבד לעצמו להיות משן ועין בן חורין: ורבא לטעמיה דאמר הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד. ותימה מאי מדמה התם היינו טעמא משום שיכול הלוה לסלק למלוה בזוזי אבל הכא כיון דהדין עמה אין היורשין יכולין לסלקה בדמים. וי"ל דדוקא התם שהקנה הגוף שעבד למלוה בשיעבוד שיכול הלוה לסלקו בזוזי דאי לאו הכי לא הוי השחרור מפקיע מידי שעבוד אבל הכא דאף על גב דהדין עמה כ"ז שלא גבתה ברשותא דבעל קאי והגוף קנוי לו עתה שהרי משתעבד הוא ממנו וא"כ יכול הקדשו ושחרורו להפקיע שעבוד האשה וא"ת אמאי לא אמרינן אלמנה רכנן לשעבודא דאשה כדאמרינן פרק אע"פ י"ל דהיינו דוקא כשאינו אוסר לכל העולם אבל הכא דאסר לכולי עלמא משום דפרסוה על המת [לא] אמרינן אלמוה:

◆

תוס' חד מקמאי

איתמר המכנסת שום לבעלה הוא אומר (כלי) דמים אני נותן והיא אומרת כלי אני נוטלת רב יהודה אומר הדין עמה משום שבח בית אביה והלכתא כוותיה וכ"ש אם אמרה דמים אני נוטלת שהדין עמה משום [illegible] ולא משום שבח בית אביה תניא כותיה דרב יהודה המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות. כהכדרב אלפס הא מילתא דר"ג בעיא ולא אפשיטא שפיר ולא עבדי' בה עובדא ואבא מרי ז"ל כתב מכרו שניהם לפרנסה כיון שלקחת מן האיש וחזר ולקח האשה. וכ' רש"י לא מבעיא אשה עצמה שמוציאה מן הלקוחות אפי' בחיי בעלה כיון שיכולה לומר בשעת גביית כתובה כלי

מסורת הש"ס

א) גיטין מד., ב) [כתובות עט:], ג) [בכל כ"י וכד"י טעף: כרשותיה קיימי וכדידיה דמו תנן ואלו הן עבדי צאן ברזל אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו], ד) ע"ז טו. [תרומות פי"א מ"ט], ה) לעיל מו. כתובות נט: גיטין מ: נדרים פו: ב"ק פט., ו) צ"ל התנה להחזיר לו דמים אלו אם תכחש או תוזלו דמיה שיאכילנה כו' ברשותיה אכלה הס"ד. [רש"ל], ז) ב"מ אין זה, ח) [צ"ל כחיטין], ט) [שבת כו.], י) [וע"ע תוספות פסחים לג: ד"ה אמר קרא ותוספות מנחות סז: ד"ה כדין], כ) [קצת נראה שצריך על דיבור זה לדלעיל והכל כדיבור אחד נאמרו וכן מצאתי אח"כ ברש"ל], ל) [וע"ע תוספות ב"ק מ: ד"ה סברוה], מ) [וע"ע בתוס' ד"ה אי תקפה].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הבעל וכו' לאו מכירה הוא כל זמן שהיא קיימת שמא ימות הוא בחייה ונמצאת מכירה שלא כדין הס"ד: (ב) תוס' ד"ה לא וכו' בשמן של תרומה שנטמאה במנורות האפילות ועל גבי החולים ברשות כהן: (ג) בא"ד ובטבל טהור נמי אין מדליקין כדמשמע גבי עובדא:

◆

מוסף רש"י

הרי זה יאכילנה כרשיני תרומה. אע"פ שמזונותיה עליו, אינו גוזל אם האכילה תרומת כהן, לפי שתרומה ממון שאין לו תובעים היא הרי נותנה לכל כהן שירצה ואם הלה היה יכול ליתנה לכהן זה שהשכיר לו פרתו ואותו כהן מקבלה ומאכילה [illegible] ומחיל אם האכילה הרבה כרשיני תרומה, דמה לו להקפיד והלא אינה מיוחדת לו, לפיכך מתוך שיודע שטמון [illegible] כרשינין הרבה בעין יפה יותר משאילו היו שלו, ניחא ליה ואינו גוזל, אי נמי שגנלו [illegible] כהן (ע"ז סו:). לא יאכילנה כרשיני תרומה. לפי שאינה שלו ואינו יכול להאכילה תרומה אלא לבהמתו קניית כספו (שם). הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שעבודיה דמלוה [illegible] משום גזל, שבעת [illegible] שבח: הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו, ודוקא קדושת הגוף, אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שעבוד מלוה דתנן (ערכין כג:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת [illegible] לאשה את כתובתה (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות נט: ונדרים פו: וגיטין מ: ועכ"ע מו:). חמץ, נכרי שהלוה את ישראל על חמצו [illegible] אלא, דמחוסר גוביינא שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שעבוד הנכרי והריב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח, מוקי לה רבי התם בשהרהינו אצלו, שנתנו במשכון ביד נכרי, דלא מחוסר גוביינא ולא שעבוד אלא קנייה ממש (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות ונדרים וגיטין שם ועשיל מו:). ושחרור, עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה, משוחרר ויטלה זה חובו ממקום אחר (ב"ק צ: כתובות נט:) או: יפקע ממונו של